

A scenic view of a Venetian vineyard. In the foreground, rows of grapevines are visible, supported by wooden stakes and wires. The vines are lush green, with some showing signs of ripening. In the background, a hillside rises, covered in more vineyards and dotted with buildings. A prominent white building with a dark roof is visible in the middle ground. The sky is clear and blue, and the overall atmosphere is bright and sunny.

# Il vino veneto: fascino, raffinatezza, pregio intramontabile

Commanderij Gent, 17 juni 2023



# Veneto: Noord-Italië

 ITALY  
Country Map Vector



## Administratieve indeling

7 provincies



## Administratieve indeling

De 7 provincies met hun hoofdsteden

# Veneto: eindeloze verscheidenheid

- Geografisch
- Klimatologisch
- Ampelografisch
- Oenologisch
- Culinair
- Cultureel
- ...



# Geografie

## 3 grote regio's

- oostelijke Dolomieten en zuidelijke Karnische Alpen: provincie Belluno
- laagvlakte: prov. Venezia, Verona, Padua, met ten zuiden van Padua en Vicenza: heuvelruggen van Monte Berici en Colli Euganei
- kust: vooral lagunes en delta van de Po: Venetië





# Klimaat

- Grootste deel Veneto: gematigd maritiem,
  - door nabijheid Adriatische Zee
  - vooral merkbaar aan de kust + in het zuiden + aan Gardameer
- Noorden: Dolomieten en Alpen: landklimaat
- Hoogste bergtoppen, bijv. Marmolada: hooggebergteklimaat
- Gemiddelde T: 17°
- Gemiddelde neerslag: 589 mm

# Bodem

- Noorden: vruchtbare vulkanische en kalkrijke bodems
- Noordoostelijke vlakte: kiezel- en grindbodems
- Oosten: Padua: mariene sedimentaire afzettingen, kalkhoudende en vulkanische rotsen
- Rond Gardameer: morenen en grind gemengd met zand en klei
- Westen: Valpolicella: zandsteen en kalksteen





# Veneto als wijnstreek





# I vini del Veneto: non solo prosecco

Ook nog:

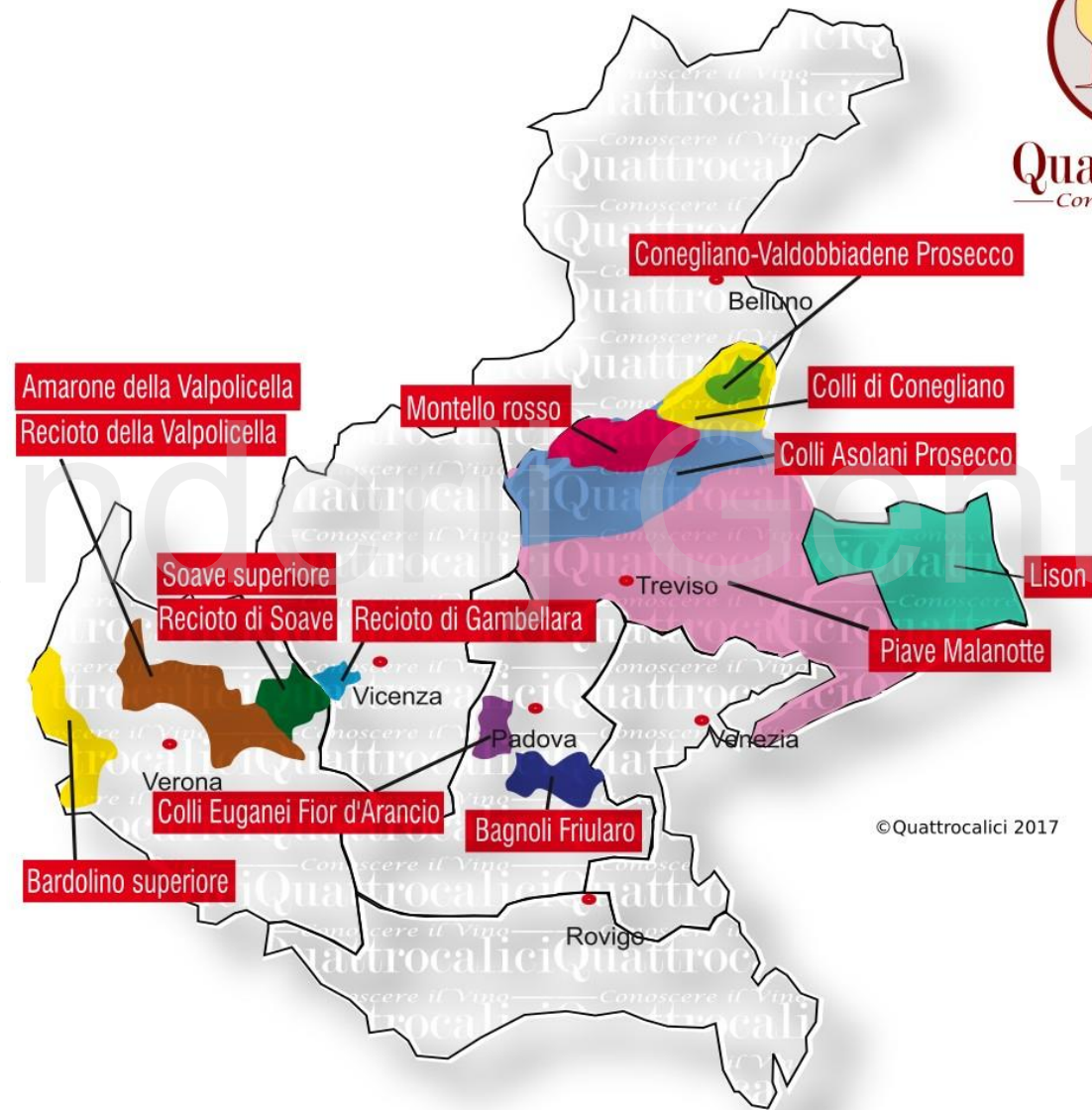
- Valpolicella
- Amarone della Valpolicella
- Valpolicella Ripasso
- Recioto
- Soave
- Lugana
- ...

# Le DOCG nel Veneto



Quattrocalici  
Conoscere il Vino

Veneto als  
wijnstreek



© Quattrocalici 2017

# *I Vitigni del Veneto*

**Druiven: non solo glera**



altri 41%

glera 23%

79.000 ha

garganega 14%

corvina 10%

merlot 12%





# Onze degustatie

1. Prosecco DOCG
2. Soave Classico DOC
3. Lugana DOC
4. **Bottiglia misteriosa: degustazione alla cieca**
5. Bardolino DOC
6. Valpolicella Superiore DOC
7. Ripasso Superiore della Valpolicella DOC
8. Amarone della Valpolicella Classico DOCG
9. Recioto della Valpolicella DOCG

# 1 Prosecco: algemeen

**PROSECCO DOC**  
*L'Atlante delle Denominazioni di Origine*

Quattrocalici  
*Conoscere il Vino*

**I VITIGNI**



glera      glera lunga      perera      bianchetta trevigiana      verdiso  
(+ altri 4)

**LE TIPOLOGIE**



tranquillo      ancestrale (col fondo)      frizzante      spumante

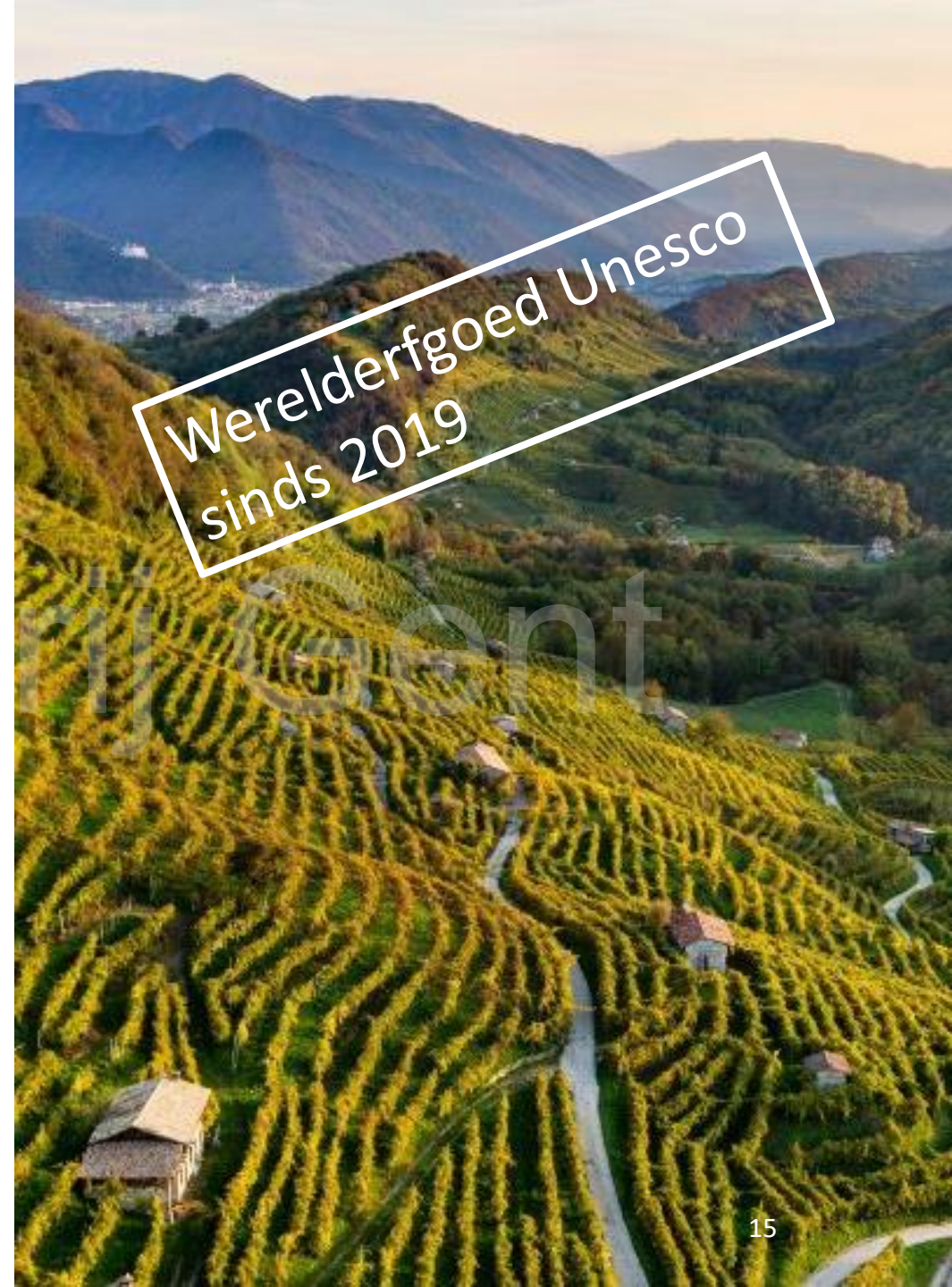
©Quattrocalici 2018

**Non solo spumante!**



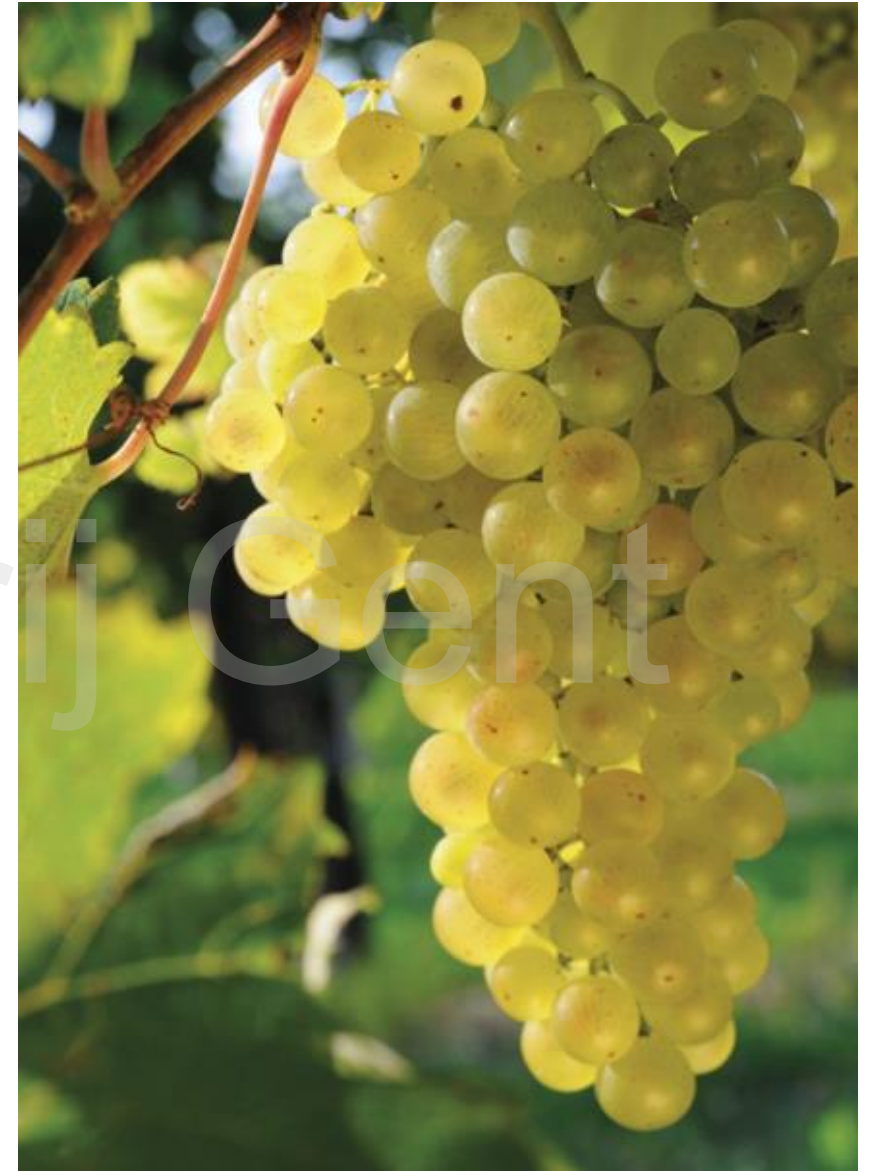
# 1 Prosecco: spumante

- DOCG: mousserende wijn uit regio Conegliano Valdobbiadene Prosecco (15 gemeenten) en Colli Asolani (17 gemeenten) – prov. Treviso
- methode Martinotti (1895): 2<sup>e</sup> gisting in een autoclaaf of vat, ontwikkeld door Eugène Charmat (1907)
- druiven: min. 85 % glera + max. 15 % verdiso, bianchetta, pinot bianco/nero/grigio, chardonnay, glera lunga
- DOCG: 84 hl/ha; 3 – 6 bar



# 1 Prosecco: glera

- Tot 2009: “prosecco-druif”
- 19<sup>e</sup> eeuw: massale aanplant in prov. Treviso en Padua
- Ideale druif voor mousserende wijnen
  - lichte structuur
  - weinig suikers
  - hoge aciditeit
  - frisse fruitige / florale aroma's
- Laatrijpe druif: volledige rijpheid tussen midden en eind oktober





# 1 Nino Franco, Valdobbiadene Prosecco Superiore DOCG brut (BIO)

- 100 % glera
- AF in thermo-gereguleerde inox vaten
- 2<sup>e</sup> gisting in autoclaven
- 11 % abv
- Bio-gecertificeerd
- Diverse bodems > complexe wijn
  - Geërodeerde hellingen met organische bovenlaag en kalksubstraat
  - Andere: fluvio-glaciale afzettingen, diepe kleilagen

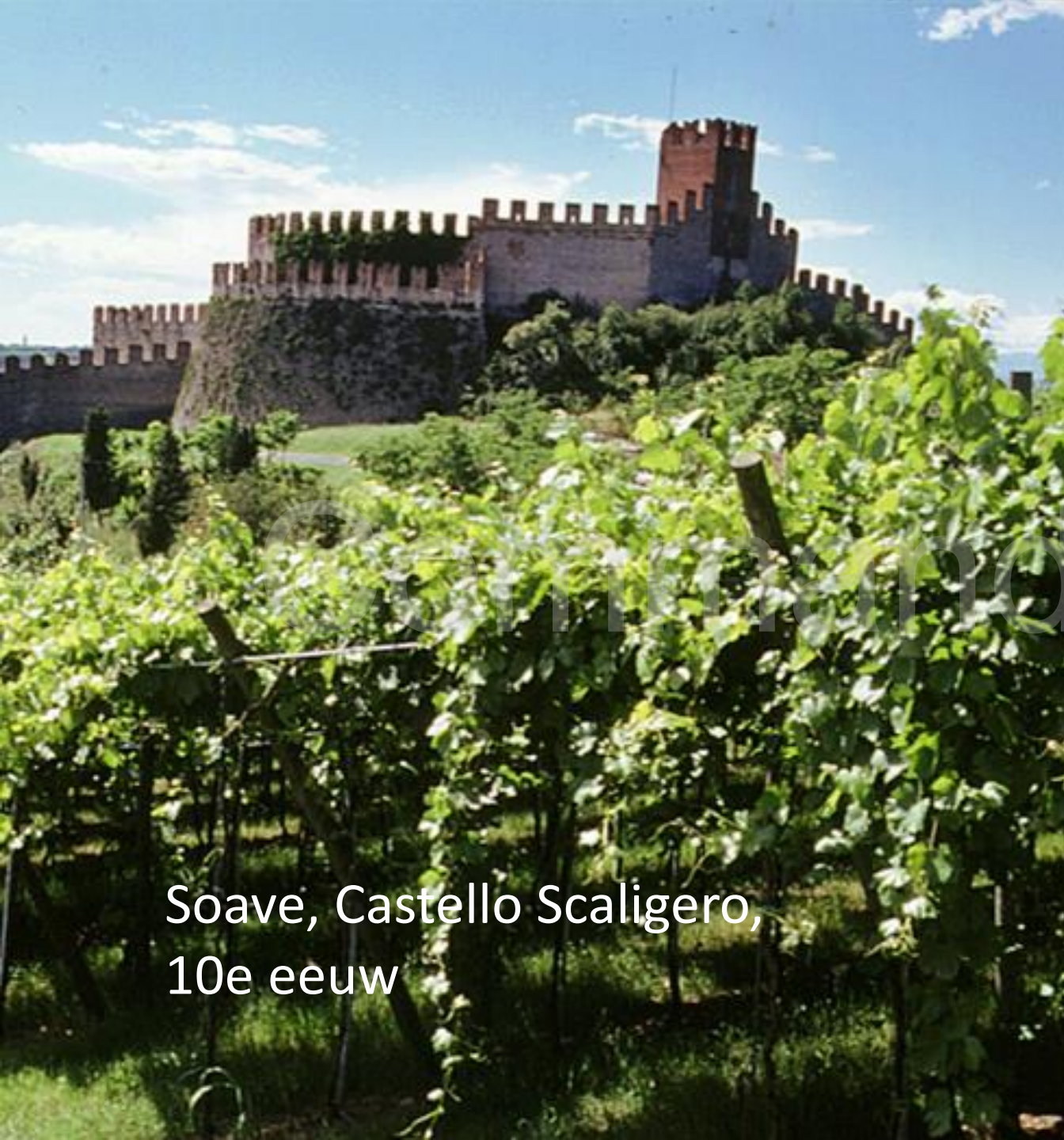


# 1 Nino Franco: belangrijkste Prosecco-wijnmakerij

- ° 1919: Cantine Franco Antonio, Produttore e negoziante in vini
- 1966: Nino Franco di Franco Giovanni (zoon Giovanni, bijgenaamd Nino)
- 1971: Primo, zoon van Nino, werkt samen met vader en focust op Prosecco
- 2006: Silvia, 4<sup>e</sup> generatie, neemt over
- 2014: Simonit & Sirch, zachte snoei en recuperatie oude wijnstokken



Il profilo aromatico del nostro Prosecco: un cesto di frutta fresca come l'avrebbe dipinto Caravaggio



Soave, Castello Scaligero,  
10e eeuw

## 2 Soave: algemeen

- Soave: beroemdste witte wijnen Veneto en Italië; in prov. Verona
- Inheemse druivensoorten garganega en trebbiano di Soave
- Classicogebied: 2 gemeenten: Soave en Monteforte d'Alpone > beste witte wijnen van deze DOC
- Soave DOC: 1968 – in de vlaktes
- Soave Superiore: DOCG sinds 2001
  - 11 gemeenten, 1.500 ha
  - 70 % garganega, max. 30 trebbiano en chardonnay, max. 15 % andere uit de Veneto

## 2 Soave: druiven

### **garganega**

- 5<sup>e</sup> druif van Italië < Veneto
- Bij minder rendement mogelijk de edelste druif
- Veelzijdigheid en mineraliteit dankzij vulkanische onderbodem
- Aroma's van agrumen, wilde witte bloemen, toetsen van amandelnootjes

### **trebbiano di Soave**

- Syn. trebbiano di Lugana, turbiana (FR: ugni blanc)
- Identiek aan verdicchio bianco?!
- “Vroegrijpe” druif: half oktober
- Frisheid, aroma's van krokant fruit, soms ook florale toetsen
- Bij verouderen: appel, mandarijn, anijs, balsamicum
- Vaak geblend met garganega

## 2 Soave: druiven





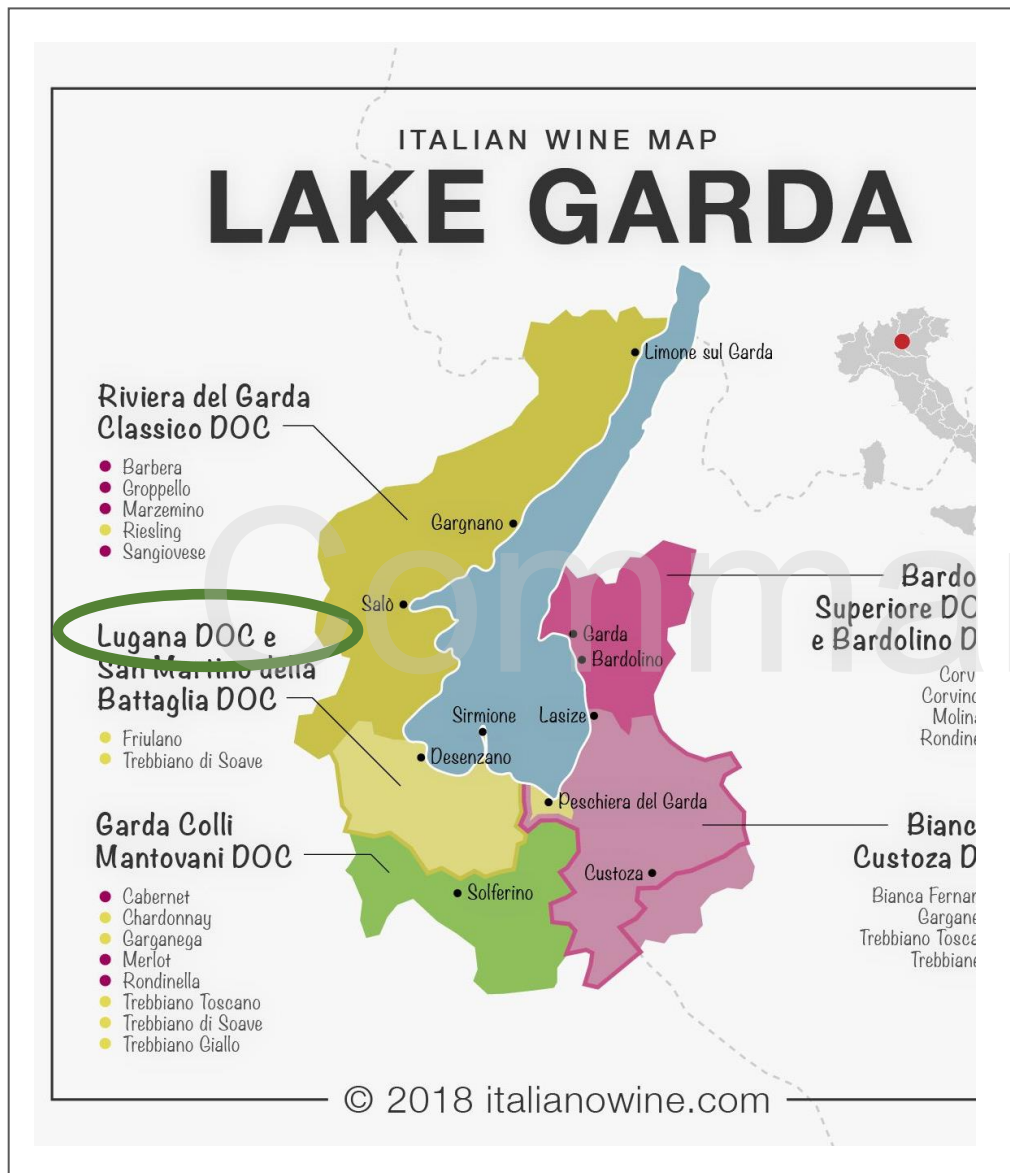
## 2 Azienda agr. Suavia, Monte Carbonare, Soave Classico DOC 2021

- **Classico:** beste wijngaarden van de appellatie
- Monte Carbonare: vulkanische bodem + klei
- Druif: garganega 100 %
- Stokken: 50-60 jaar; 6 ha op 280 m; bio
- Manuele pluk
- AF inox vaten 14-16 °C
- Geen malo
- 15 m inoxlagering; 5 m fleslagering



## 2 Azienda agricola Suavia

- ° 1982: Fittà, klein dorpje in gebied Soave Classico
- familie Tessari: Giovanni en Rosetta, vroeger landbouwers
- Vandaag: Meri, Valentina and Alessandra
- Project rond wederopstanding trebbiano di Soave
- Bio-gecertificeerd sinds 2019



## 3 Lugana: algemeen

- Appellatie gedeeld tussen Veneto prov. Verona, en Lombardië prov. Brescia
- Bodem: lichte klei + kalk > minerale toetsen
- Enkel witte wijnen, van superiore tot vendimmia tardiva; geen DOCG
- Min. 90 % trebbiano di Lugana (= di Soave)
- Promotie door Lugana Consortium: °1990



# 3 Zenato, Santa Cristina, Lugana DOC 2022

- Veneto, Gardameer (zuiden)
- Wijngaard Podere Massoni op 80 m; stokken 50 jaar
- 100 % trebbiano di Lugana; bio
- Kalksteen + klei
- Manuele selectie druiven
- AF thermo-gereguleerde inoxvaten 16-18 °C: 15-20 d
- 4-5 m inoxlagering
- 2-3 m fleslagering





### 3 Zenato

- San Benedetto di Lugana, 15 km van Verona
- ° 1960 Sergio Zenato en echtgenote Carla
- Zeer snel faam voor top-trebbiano's
- 1990: uitbreiding wijngaarden > Valpolicella
- 95 ha in Veneto
- Vandaag: Alberto en Nadia Zenato, tweede generatie

## 4 Bottiglia misteriosa: degustazione alla cieca

### Vragen

- Welke druif of druiven?
- Appellatie?
- Opvallende kenmerken?



## 4 Pasqua Vigneti e Cantine, Hey French, You could have made this, Bianco Veneto IGT

- Multi-vintage: 25 % 2013 - 2015 - 2016 – 2017
- Blend: 85 % garganega, 10 % sauvignon blanc, 5 % pinot bianco
- Soave, Monte Calvarina, 80 km van Verona
- 600 m
- Bodem: vulkanisch: basalt
- Schilmaceratie 10 u
- AF lage T op hout; gedeeltelijke malo
- Houtlagering (vaten nieuw en 1 jaar) 8 m
- Assemblage en inoxlagering



## 4 Pasqua Vineti e Cantine

WELCOME TO OUR FAMILY. WHERE WINE-MAKING IS WINE-REINVENTING, WHERE HARVESTING IS STARTING A JOURNEY. WHERE SIPPING IS EXPLORING. HERE, WE STUDY HISTORY SO WE KNOW HOW TO REWRITE IT. OUR DOORS ARE OPEN. AND OUR BOTTLES ARE TOO. WELCOME TO THE HOUSE OF THE UNCONVENTIONAL.



## 4 Pasqua Vineti e Cantine

- ° 1925
- 2007: nieuwe hoofdzetel en wijnmakerij in San Felice, Verona
- 2009: Pasqua USA in New York
- Vandaag: 2<sup>e</sup> en 3<sup>e</sup> generatie: Umberto Pasqua en zonen Ricardo en Alessandro
- 140 ha
- Amarone (ikoon Mai Dire Mai); Soave; diverse wijnsoorten oostkust Gardameer
- Kwaliteit en creativiteit

# 5 Bardolino: non solo chiaretto, anche rosso





## 5 Bardolino: algemeen

- 1968: DOC
- 1969 Bardolino DOC Protection Consortium > 2700 ha, 900 wijnbouwers, 200 wijnmakers
- Jaren '90: eenvoudige, lichte en wat zurige wijnen, in de schaduw van Valpolicella
- Inmiddels: van speelsheid tot diepgang
- 2001: DOCG
- 16 gemeenten, waaronder Bardolino en Garda en 4 andere in Classico
- 2018: 3 subgroepen ("cru's"): La Rocca, Montebaldo en Sommacampagna



# *bardolino.*



*risotto*



*tortellini*



*ravioli cinesi*



*castagne*



*carne*



*formaggio*



*pesce*



*funghi*

## GLI ABBINAMENTI DEL **BARDOLINO**

*Hai mai provato  
questi abbinamenti?  
Have you ever tried  
these pairings?  
Haben Sie schon  
diese Kombinationen  
versucht?*



## 5 Bardolino: algemeen

- Bodemdiversiteit: morene uit Gardabekken; afzetting Adigevallei > 66 kleine bodemzones
- Aanpassing disciplinaire in 2018:
  - 35-95 % corvina Veronese
  - 20 % corvinone ter vervanging van corvina
  - 5-40 % rondinella
  - max. 15 % molinara (niet meer verplicht)
- 63 hl/ha - min. 1 jaar lagering vanaf 1 nov. na oogst - houtlagering niet verplicht
- Multi-inzetbaarheid

# 5 Bardolino: druiven

(Ook voor Valpolicella!)

## 1 Corvina Veronese of cruina

- Inheems ras
- Laatrijp
- Ideaal voor appassimento: indrogen na oogst > meer extractie en suiker
- Meestal in blend met rondinella en molinara
- Fruitig aroma: rode en zwarte kers, pruim, braambes // gedroogd fruit
- Weinig tannine, mooie aciditeit



# 5 Bardolino: druiven

## 2 Corvinone = “grote corvina”

- Inheems ras
- Mutatie corvina of familielid?
- Laatrijp
- Geschikt voor appassimento
- Meer kleur, meer tannine dan corvina; meestal goede aciditeit
- Aroma's: rijpe kers, kruiden



# 5 Bardolino: druiven

## 3 Rondinella

- “Kleine broertje van de corvina”
- Werkpaard met karakter
- Inheems ras – 2.481 ha
- Laatrijp, heel productief
- Geschikt voor indroging
- Geeft structuur en kleur aan de blend
- Aroma's: **kers**, cassis, pruimen, kruiden // vanille, gedroogd fruit, tabak, amandelnootjes



# 5 Bardolino: druiven

## 4 Molinara

- 1<sup>e</sup> vermelding rond 1800
- Niet meer verplicht in Bardolino sinds 2018 noch in Valpolicella sinds 2003
- Vooral in blends, bv. (elders in IT) met merlot
- Niet meer zo populair: risico oxidatie + “te lichte kleur” > wordt vergeten ras!
- Lichte structuur, hoge aciditeit, zelfs salinité
- Aroma's: bosvruchtjes



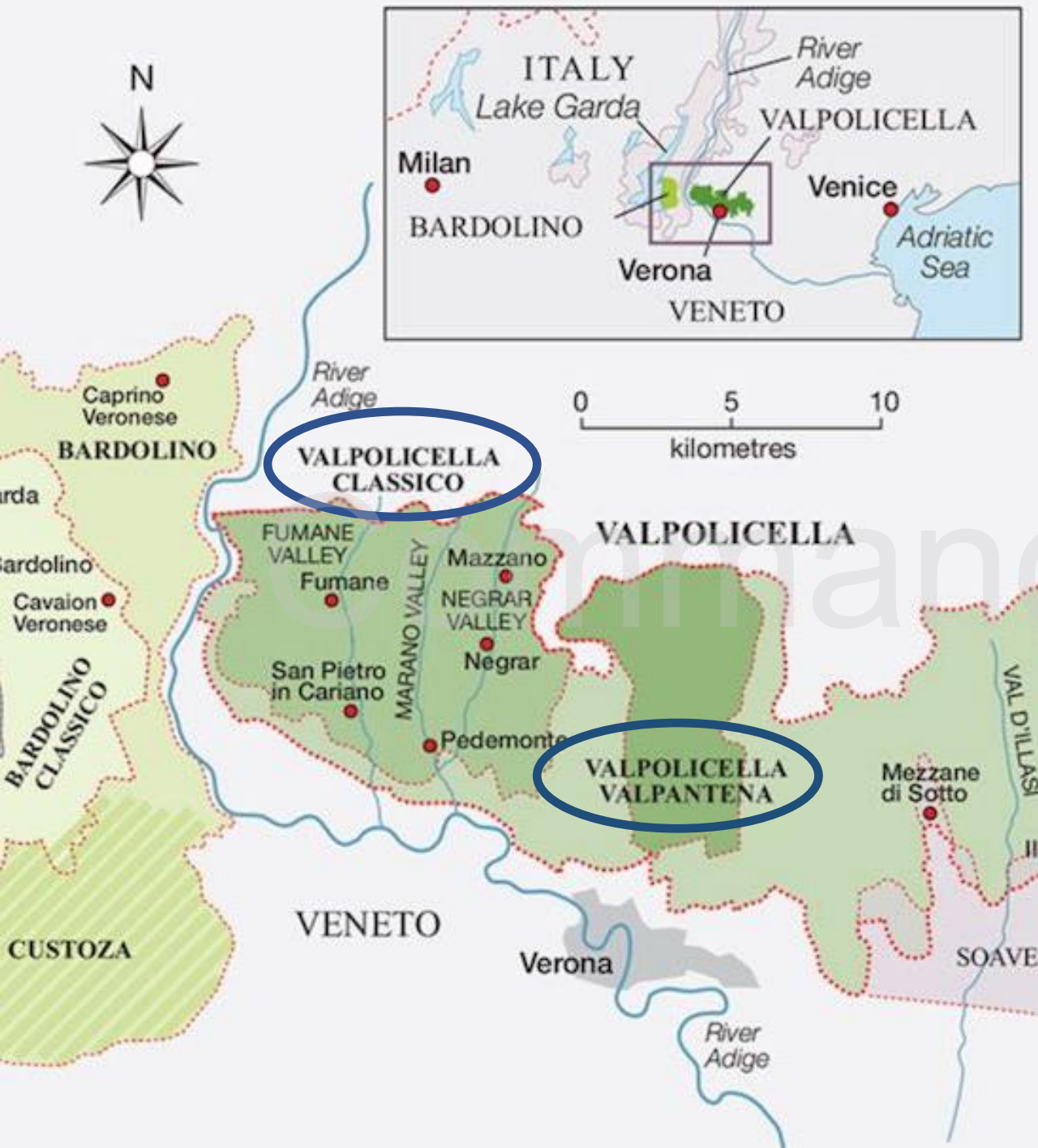
# 5 Monte del Frà, Bardolino DOC 2021

- Wijngaarden in [Sommacampagna](#) – 100-150 m
- Bodem: morene oorsprong, kalk, klei, kiezels, zand
- Druiven: corvina Veronese (65%), rondinella (30%) en molinara (5%)
- Zachte persing
- Korte koude prefermentaire schilmaceratie
- Langzame AF op inox
- Doel: druif- en terroirexpressie



## 5 Monte del Frà

- 1492: Sommacampagna: wijnbouw door monniken van Santa Maria della Scala
- 1958: Massimo Bonomo huurt landbouwgrond en verbouwt aardbeien, perziken, tarwe, maar ook druiven
- 1988: enkel nog wijnbouw
- Vandaag: 3<sup>e</sup> generatie Marica, Silvia en Massimo Bonomo
- 137 ha + 68 ha in pacht: Bardolino, Valpolicella, Soave, Lugana, Custoza
- Duurzame wijnbouw



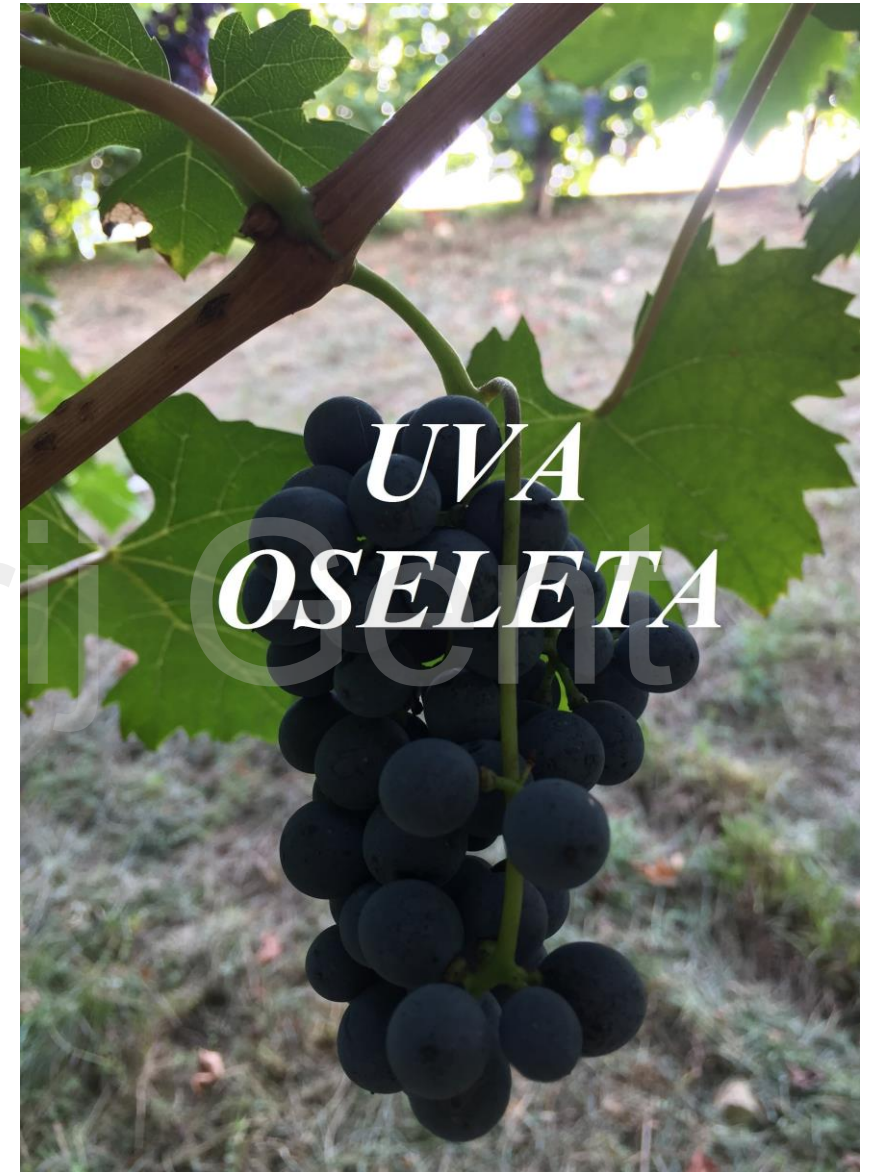
## 6-9 Valpolicella

- ~ Chianti in Toscane en Beaujolais in FR
- 19 gemeenten in Veneto, waarvan 5 Classico en 5 Valpantena (sub-appellaties)
- 1990: 2 DOC
  - Valpolicella
  - Valpolicella Ripasso
- 2 DOCG:
  - Amarone della Valpolicella
  - Recioto della Valpolicella



## 6-9 Valpolicella: algemeen

- Bodems: gevarieerd: kalkrijke klei tot vulkanische bodems met basalt; lagere delen: zand-grind-klei
- Druiven:
  - 45-95% corvina
  - 30-50% corvinone, rondinella, molinara én **oseleta**: autochtoon ras, vervangt cabernet sauvignon en merlot; aroma's van viooltjes, zwarte bes, frisse kruidigheid, kaneel



# VALPOLICELLA

— La Guida Vini di Quattrocalici —

Denominazioni di origine



DOP

Valpolicella DOC



Quattrocalici  
Comunicare il Vino



7.300 ha

superficie vitata  
(Italia)



328.000 hl

produzione  
nazionale

vitigni



Corvina



Rondinella

Tipologie



classico



superiore



ripasso

maturazione



acciaio legno

©Quattrocalici 2018



## 6 Corte Scaletta, Valpolicella Superiore DOC 2016

- **Superiore:**

- hoger alcoholpercentage: ong. 0,5 % tot 1 % hoger
- meestal langere rijpingsduur: hier 12 m. minimum in eiken vaten
- Corvina 40%, rondinella 30%, corvinone 30% afkomstig van 2 percelen
- Bodems: mergel versus meer klei
- Manuele pluk: kistjes 5-6 kg
- Koude maceratie op inox; trage AF op inox T-gereguleerd
- Zachte persing
- Houtlagering 30 m; fleslagering: 6 m



## 6 Corte Scaletta

- ° 2011 in Marcellise, bij Verona
- Nieuwe speler op de markt
- Familiebedrijf
- Alleen eigen druiven
- Traditionele wijnbouw met respect voor de omringende natuur
- Geen herbiciden; 100 % groene energie
- Doel: “de wijn de expressie laten zijn van het landschap”

## 7 Massimago, Marchesa MariaBella, Ripasso Superiore della Valpolicella DOC 2020

- **Ripasso:** “opnieuw gepasseerd”
- Etappes
  - Vinificatie Valpolicella “base”
  - Vinificatie Amarone of Recioto (zie wijnen 8 en 9)
  - Toevoeging van de Valpolicella aan vinacce = geperste Amarone- of Recioto-schillen en lies
  - Rustpauze 15-20 dagen
  - 2e gisting van de Valpolicella = meer alcohol, meer body, meer aroma’s
  - Boerenwijsheid: geen verspilling



# 7 Ca' Massimago, Marchesa MariaBella, Ripasso Superiore della Valpolicella DOC 2020

- Bio
- Corvina, corvinone, rondinella
- Manuele pluk en selectie
- Langdurige schilmaceratie op inox -AF op inox
- Na enkele maanden: toevoeging vinacce Amarone aan de wijn
- 2<sup>e</sup> AF
- Houtlagering 12 m op eik



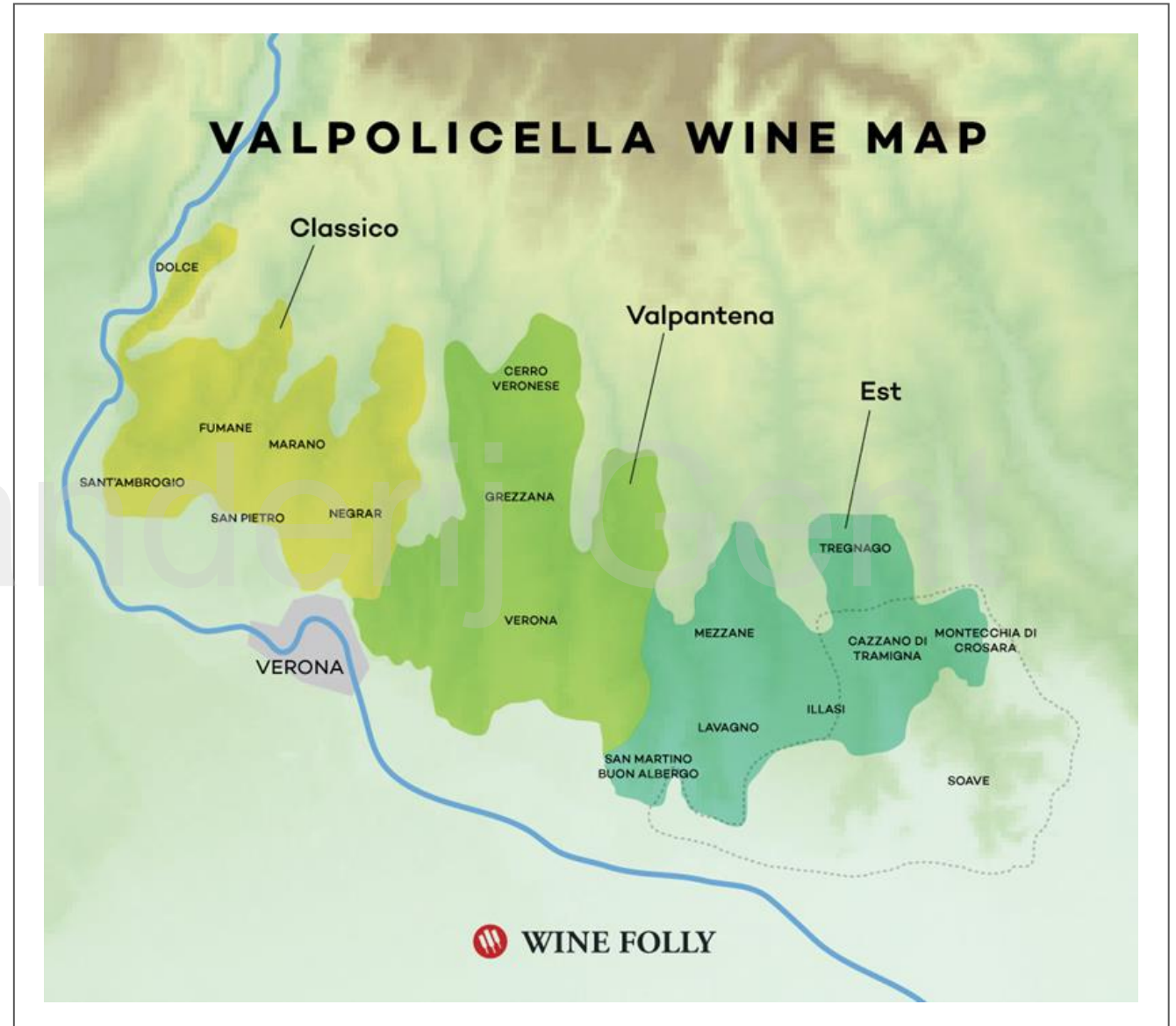
# 7 Cantina Massimago

- °1883, in Mezzane di Sotto, Valpolicella
- 2003: Camilla Rossi Chauvenet, 20 jaar, neemt over: studies IT, ES, FR
- 12 ha, 100.000 flessen/jaar
- 2008-2014: bio-conversie + certificatie
- 2011: aankoop wijn- en olijfgaard in Apulië
- 2017: vernieuwing wijnmakerij Massimago
- Samenwerking met de oenologische universiteiten van Milaan en Conegliano



## 8 Campagnola, Amarone della Valpolicella Classico DOCG 2018

- **Amarone:** 19 gemeenten, prov. Verona
- Subcategorieën:
  - 1) Amarone della Valpolicella: volledige gebied
  - 2) ... Classico: NW van Verona, min. 2 j. lagering
  - 3) ... Valpantena
  - 4) ... Riserva: volledige gebied, min. 4 j lagering
- 45-95 % corvina; 50 % corvinone ipv corvina; 5-30 % rondinella; max. 15 % andere: molinara, oseleta; max. 10 % andere Italiaanse druiven





# 8 Campagnola, Amarone della Valpolicella Classico DOCG 2018



## Proces vinificatie Amarone

- **Appassimento:** geoogste druiven worden ingedroogd in kistjes, op rieten matten, of opgehangen in fruttaio – 100-120 dagen
- Gewichtsverlies 35-45 % - stijging suikergehalte
- 1 december of later: kneuzing en AF
- Resultaat: tot 15 % abv en evt. restsuiker tot 12 g/l
- Volle, complexe wijn, warm mondgevoel, voldoende aciditeit, zachte en rijpe tannine, bittertje (amaro)



## 8 Campagnola, Amarone della Valpolicella Classico DOCG 2018

- Corvina Veronese en corvinone Veronese 75 %, rondinella 25 %
- Appassimento op rieten matten ong. 100 d
- Zachte persing, schilmaceratie en AF 30 d met dagelijkse remontage (1 tot 2 x)
- 2 j lagering: 60 % grote Sloveense eiken vaten (20 – 50 hl); 40 % Franse barriques
- 6 m fleslagering
- Internationale erkenning

# 8 Campagnola

- ° 1886 door Carlo Campagnola x Caterina Zardini
- Jaren '40: zoon Giuseppe koopt huidige pand in Valgatara (prov. Verona)
- Bouw vatenkelder
- Vandaag 4<sup>e</sup> generatie: zonen van Luigi en Giancarlo
- Wijngaarden en wijnmakerijen in Veneto Valpolicella en Bardolino, in Friuli en Abruzzo
- Valorisering terroir en duurzaamheid
- Biogecertificeerd



## 9 Campagnola, Recioto della Valpolicella DOCG 2018

- **Recioto:** zelfde techniek als Amarone, maar
  - geen volledige vergisting: meer restsuiker, dus zoete wijn
  - vooral bessen bovenaan de tros: bevatten het meest suiker
- Manuele oogst - corvina Veronese + corvinone Veronese 70 %, rondinella 30 %
- Appassimento: ong. 140 d
- Schilmaceratie 30 d – AF – 130 g/l restsuiker
- Inoxlagering op lies op 10 °C – fleslagering 3 m



# Conclusie Veneto

- Diversiteit en complexiteit op alle gebied
- Boeiende appellaties, zowel IGT als DOC en DOCG
- Meer en meer duurzaam wijnbouwbeleid en bio
- Creativiteit
- Veel familiebedrijven
- Meer en meer getalenteerde wijnmaaksters

# Koopwijzer

	<b>wijn</b>	<b>plaats aankoop</b>	<b>eenheidsprijs</b>
1	Nino Franco, Valdobbiadene Prosecco Superiore DOCG brut (BIO)	superiore.de	€ 15,76
2	Azienda agr. Suavia, Monte Carbonare, Soave Classico DOC 2021	superiore.de	€ 19,22
3	Zenato, Santa Cristina, Lugana DOC 2022	superiore.de	€ 14,13
4	Pasqua Vigneti e Cantine, Hey French, You could have made this, Bianco Veneto IGT 2013 - 2015 - 2016 - 2017	Wijnhuis Verlinden, Schriek	€ 34,65
5	Monte del Frà, Bardolino DOC 2021	Vyvin, Glabbeek	€ 10,99
6	Corte Scaletta Corte Scaletta, Valpolicella Superiore DOC 2016	Van Eccelpoel, Herentals	€ 20,54
7	Massimago, Marchesa MariaBella Valpolicella Ripasso Superiore DOC 2020	Vyvin, Glabbeek	€ 21,99
8	Campagnola, Amarone della Valpolicella Classico DOCG 2018	Cavatappi, Gent	€ 26,50
9	Campagnola, Recioto della Valpolicella DOCG 2018	Cavatappi, Gent	€ 17,95